

İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi

e-ISSN: 2147-6152

Yıl 10, Sayı 28, Ekim 2021

Makale Adı /Article Name

“Bir Başkadır” Karanlık Tarafım
Bir Başkadır Filmi Üzerine Bazı
Dikkatler

“Bir Başkadır” Is My Dark Side
Some Spotlights on the Series *Bir
Başkadır*

Yazar/Author

Ulaş BİNGÖL

Doç. Dr., Emir Abdelkader Üniversitesi, Konstantin/Cezayir, ulasedebiyat@gmail.com

 ORCID: 0000-0003-3093-1036

Yayın Bilgisi/Article Information

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 01.06.2021

Kabul Tarihi: 18.10.2021

Yayın Tarihi: 30.10.2021

Sayfa Aralığı: 54-70

Kaynak Gösterme/Citation: Bingöl, Ulaş (2021). ““Bir Başkadır” Karanlık Tarafım/Bir Başkadır Filmi Üzerine Bazı Dikkatler”, *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 28, s. 54-70

(Bu makale, yazar beyanına göre, TR DİZİN tarafından öngörülen “ETİK KURUL ONAYI” gerektirmemektedir.)

ÖZ

Türk toplumu, son yüz elli yıllık süreçte geçirdiği değişim ve dönüşümde birtakım sosyal ayrışmalara sahne olmuştur. Modernleşmeyle birlikte seküler bir hayatı benimseyerek din kurumunun yaşam üzerindeki belirleyiciliğinden sıyrılan gruplar ile modernleşmeye rağmen dini değerlerden vazgeçmeyen gruplar arasındaki ayrım, sosyal yaşamda olduğu gibi siyasal yaşamda da günümüze gelene kadar birçok şeye yön vermiştir. Bu durumun sanat ve edebiyata olan yansımalarını da görmek mümkündür. Türk romanında olduğu gibi Türk sinemasında da sekülerler ile muhafazakârlar arasındaki farklılaşmaya odaklanan eserlere rastlanır. Berkun Oya'nın yazıp yönettiği ve sekiz bölümden oluşan *Bir Başkadır* dizisi sekülerler ile muhafazakârlar arasındaki ayrımın siyasi perspektiften bakmak yerine bireysel açıdan yaklaşır. Bir yanda geleneksel yaşam biçimlerini sürdüren ve dini değerleri önemseyen kişiler ile öbür yanda seküler yaşamı benimseyen kişilerin olayları yorumlama ve açıklama farklılıkları gözler önüne serilir. Ayrıca bireylerin birbirini algılama şekilleri, benimsedikleri yaşam biçimleriyle ilişkili olarak anlatılır. “Biz” ve “onlar” ayrımına göre bireylerin birbirlerine karşı konumlanmaları neticesinde farklı bakış açıları türer. Bilhassa seküler bireylerin “öteki” konumundaki muhafazakârı tanıdıkça ona karşı düşüncelerinde değişim yaşandığı görülür. Ayrıca bireyin yaşadığı huzursuzluklara odaklanan filmde kişinin kendini tanıdıkça psikolojik açıdan rahatlayacağı mesajı verilir. Bu çalışmada *Bir Başkadır* dizi filminin kurgusunun merkezinde yer alan “biz” ve “onlar” ayrımı, bireylerin huzursuzluğu ve kişinin kendini “öteki”de keşfetmesi konuları incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: “Biz” ve “Onlar”, Bir Başkadır, Öteki, Huzursuzluk.

ABSTRACT

During the last one hundred and fifty years of transformation and upheaval, Turkish society has witnessed some socioeconomic divisions. The division between groups that accepted a secular lifestyle with modernization and lost the institution of religion's decisiveness on life, and those that did not abandon religious values despite modernization, has affected many aspects of social and political life until today. Reflections of this circumstance can also be seen in art and literature. In Turkish cinema, as in Turkish novels, some works center on the division between seculars and conservatives. *Bir Başkadır*, written and directed by Berkun Oya and consisting of eight episodes, examines the division between seculars and conservatives from an individual rather than a political standpoint. The distinctions in interpretation and explanation of events between individuals who follow conventional lives and care about religious values and those who pursue a secular lifestyle are presented. Furthermore, the way individuals perceive one another is explained regarding the lifestyles they embrace. Different viewpoints derive from the distinction between “Us” and “Them” in terms of where the individuals stand in relation to one another. Secular individuals, in particular, experience a shift in their attitudes toward the conservative in the “other” position. Furthermore, the movie, which concentrates on the individual's uneasiness, conveys the message that the individual will relax psychologically as they get to know themselves. Topics such as the distinction between “Us” and “Them,” uneasiness of the individual, and the discovery of oneself in the “other,” which are all central to the fiction of the TV series *Bir Başkadır*, will be examined in this study.

Keywords: “Us” and “Them”, *Bir Başkadır*, The Other, Uneasiness

Giriş

Atatürk devrimleri birçok açıdan Türk toplumunun sekülerleşmesi adına gerçekleştirilen, kamusal alanda dinî değer ve simgeler yerine rasyonel ilkelere dayanmayı amaçlayan bir inşa sürecine göndermede bulunur. 1923'ten Atatürk'ün ölümüne kadar atılan birçok adım (saltanatın ve halifeliğin kaldırılması, tekke ve zaviyelerin kapatılması, kılık kıyafet kanunu, laikliğin anayasaya girmesi vb.) geleneksel kurumların toplum üzerindeki tesirini ortadan kaldırarak seküler bir yaşamın olanaklı kılınmasına hizmet eder. Atatürk'ün ölümünden sonra da söz konusu tutum, çoğu zaman zorlamaya dayalı bir şekilde devam eder. Dinin kamusal

alandanda ve günlük hayatta olan tesiri devlet eliyle ortadan kaldırılmaya ve inanmanın/inanmamanın kişisel bir mesele olduğu topluma benimsetilmeye çalışılır. Devletin dinsel konulardaki tutumu, Demokrat Parti'nin 1950'de seçimleri kazanmasıyla birlikte büyük ölçüde değişime uğrar. Yıllarca devlet işleyişinde kendini ifade edebilme alanı bulamamasına rağmen, Türk toplumunda ciddi bir ilgi ile karşılaşan dinî grup ve cemaatler ile dinî neşriyatlar rahat bir nefes alır. Adalet Partisi ve Anavatan Partisi gibi merkez sağın uzun yıllar iktidarda kalan partilerinin benimsedikleri siyaset, kamusal alanda olmasa da günlük hayatta muhafazakâr/dindar kesimin varlığını sürdürmesinde etkili olur. Günümüze gelene kadar birtakım kanunî dayatmalara rağmen din toplumsal gücünü bir şekilde korumuş, dinî değerlere göre yaşamayı kendine prensip edinenler toplumda büyük bir çoğunluğu meydana getirmiştir. 2002'de AKP'nin iktidara gelmesinden sonra bilhassa kamusal alanda dinî simgeler ve değerler gözle görülür bir biçimde kullanılmaya başlanmış ve yapılan birtakım kanuni düzenlemelerle kendini dindar olarak gören kimseler kamusal alanlarda daha rahat bir alana kavuşmuşlardır.

Türk modernleşmesinin başladığı Tanzimat'tan bu yana din; siyaset, sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerde tartışma konusu olmuştur. Batı'da olduğu gibi Türkiye'de de din kurumu modernleşme sürecinin önünde bir engel olarak görülüp bu bağlamda birtakım eleştirilere maruz kalmıştır. Fakat Türkiye'de dinin sürekli gündemi meşgul eden başka nedenleri de vardır. Günümüzde sosyal ve siyasal bilimlerin temel problemlerinden birinin dinin birey, toplum ve siyaset ile ilişkisi olduğunu ifade eden Mustafa Erdoğan, Türkiye'de bilimsel kaygılardan çok siyasi-ideolojik kaygı ve tutumlardan dolayı din konusunun tartışma gündemindeki ayrıcalıklı yerini koruduğunu belirtir. (1995: 179) Gerçekten Türkiye'de ne zaman bir romanda veya sinema filminde dine temas eden bir konu geçse ardından tartışmalar başlar. Bu durumun ortaya çıkmasında dinin ve dinî değerlerin Türk toplumunda hâlâ önemli bir karşılığının olduğu olgusu gözden kaçırılmamalıdır. Bir yanda laikliği ve seküler yaşamı benimseyen kişiler ile öte yanda dinî değerlere göre yaşayan kişiler arasındaki çekişme siyaset zemininde olduğu gibi kamusal alanda da uzun zamandan beri gündemi meşgul etmektedir.

Görünürde seküler/laik kesim ile muhafazakâr/dindar¹ kesim arasındaki çatışma, dindarların/muhafazakârların hem kamusal hem de sosyal hayatta baskın gelmeleriyle azalmıştır. Fakat 2020'de Netflix üzerinden yayımlanan ve Berkun

¹ Dindar ile muhafazakâr kavramları temelde aynı şeyler değildir. Fakat Türkiye'de sosyal bilimlerde bu iki kavram neredeyse aynı anlama gelecek şekilde kullanılır. Murat Sezik, konuyla ilgili olarak şu tespitte bulunur: "Ülkemiz siyasi literatüründe çok kullanılan fakat Batı'da kullanıldığı anlamı ile siyasal karşılığı bulunmayan "muhafazakârlık" kavramı, özellikle dindarlık ve geleneklere bağlı olma şeklinde algılanmıştır. Oysa Batı, muhafazakârlık kavramını kullandığında anlatmak istediği şey radikal değişimleri istemeyen, özellikle toplumsal yapıdaki sınıfsal ayrımların muhafaza edilmesinden yana olan bir siyaset ideolojisidir." (2013: 311)

Oya’nın yazıp yönettiği *Bir Başkadır* dizi filmi geçmişte kaldığını düşündüğümüz birçok ayırımın günümüzde de sürdüğünü izleyicilere sunar.

Yaklaşık yirmi yıldır liberal politikalar benimseyen muhafazakâr bir parti tarafından yönetilen Türkiye’de mütedeyyin veya muhafazakâr denilen kesimlerin kendini ifade etme alanları oldukça artmış hatta söz konusu kesimler kamusal alanda hâkim konuma yükselmişlerdir. Başta üniversiteler olmak üzere kamusal alanda rahat bir yaşam alanına kavuşan muhafazakâr kesimlerin günlük hayatta giderek sekülerleşmelerinin, esasında muhafazakâr/mütedeyyin-laik/seküler çekişmesinin silikleşmesine yol açması beklenirken, *Bir Başkadır* filmi söz konusu çekişmenin sürdüğüne işaret eder. Ne seküler ne de muhafazakâr kesimin, zannedildiği gibi birbirini tam olarak anladığı, birbiri ile iletişim kurmakta güçlük çektikleri, dizinin anlatmak istediği temel sorunsallardan biridir. Filmde bir yanda “biz” ve “onlar” olarak ayrılan tarafların birbirini algılama biçimlerine odaklanılırken, öbür yanda yaşadığımız çağda insanların sürüklendikleri bireysel huzursuzluklara ve bireyin kendini öteki olarak görülende tanınmasına dikkat çekilir. Bu çalışmada *Bir Başkadır* dizi filminden hareketle, “biz” ve “onlar” ayrışması odağında Türk toplumunun içinde bulunduğu mevcut durum, filmde üzerinde durulan bireysel huzursuzluk ve bireyin kendini öteki görülende tanınması konuları bağlamında ele alınacaktır.

“Biz” ve “Onlar” Ayrışması

Sosyolojik açıdan “biz” ve “onlar” ayrışması yabancılaş(tır)ma, çatışma ve çekişme gibi kavramlarla ilişkilidir. İnsan, toplum halinde yaşamaya başladığı andan itibaren kendini güvende hissettiği, aynı dili konuştuğu, ortak yaşam alanını paylaştığı kişileri kendine daha yakın hisseder ve kendini onlardan biri olarak tanımlar. Diğer yandan kişi, ondan uzak olan veya mensubu olduğu grubun dışındakileri *başkaları* olarak değerlendirir. Farklılığa, ötekiliğe ve bazen de çatışmaya göndermede bulunan “biz” ve “onlar” ayrımını Zygmunt Bauman şöyle yorumlar:

“Biz” ve “onlar” yalnızca iki aynı insan grubunu değil, tümüyle farklı iki tutum arasındaki, duygusal bağlanma ve antipati, güven ve kuşku, güvenlik ve korku, işbirliği ve çekişme arasındaki ayrımı temsil eder. “Biz” ait olduğumuz grup anlamına gelir. Bu grup içinde olanları gayet iyi anlarım ve anladığım için nasıl sürdüreceğimi bilirim, kendimi güvenli ve evimde hissederim. Bu grup adeta benim doğal ortamım, içinde olmaktan hoşlandığım ve huzur içinde döndüğüm yerdir. “Onlar” ise tersine ne ait olmayı isteyebileceğim ne de istediğim bir grubu anlatır. (Bauman, 2010: 51)

“Biz” ve “onlar” ayrımının sosyolojide bazen iç grup ve dış grup şeklinde ele alındığını belirten Bauman’a göre iç grup duygusu dış grup duygusu ile ortaya çıkar. Başka bir deyişle bireyin kendini “biz” olarak ortaya koyması için “onlar” ile karşı karşıya gelmesi ve onların varlığından haberdar olması gerekir. Üzerinde durduğumuz ayırım, zıtlıkları öne çıkardığı gibi toplumdaki birçok çatışmayı da

tetikler. “Biz” ve “onlar” arasındaki uyumsuzluk değerler, davranışlar ve siyasi tercihler üzerinde belirgin hale geldiği gibi bilhassa dilde kendini gösterir.

“Biz” ve “onlar” ayırımına yakın bir yorumu Carl Schmitt’in düşüncelerinde de görmek mümkündür. Schmitt, siyasal zeminde çatışmanın kaynağının dost-düşman ayırımından kaynaklandığını varsayar. Ona göre dost-düşman ayırımının işlevi bir bağın veya bir ayrılığın, bir birleşme veya ayrışmanın en uç yoğunluk derecesini ifade eder. Siyasal düşmanın rakip, ahlaki açıdan kötü ya da estetik açıdan çirkin olmasına gerek yoktur, hatta düşman ile işbirliği bile yapılabilir. Önemli olan siyasal düşmanın öteki, yabancı olmasıdır. (2006: 57) Schmitt, dost ve düşman ayırımında karşıtlıklardan ziyade bireyin kendisinin mücadelenin neresinde olduğunu kavramasından geçtiğine dikkat çeker. Dost-düşman ayırımını devletin belirlediğini fakat bazen devletin içinde de bu ayırımın görüldüğünü ifade eden Alman düşünürü göre dost-düşman ayırımı, devleti birleştirecek veya parçalayacak bir güce sahiptir.

“Biz” ve “onlar” ya da dost-düşman ayırımını toplumsal boyutta ele alan *Bir Başkadır* filmindeki uzun yıllardır siyasi tartışmaların temel malzemesi olan seküler/laik-muhafazakâr/mütedeyyin karşıtlığı dikkat çekicidir. Anadolu’nun ücra köşelerinden (Erzurum, Van) İstanbul’a gelmiş ve geleneksel yaşam biçimlerini sürdüren kişiler ile rezidans veya yalılarda yaşayan seküler kişilerin hayat tarzlarına odaklanan film, izleyiciye iki farklı kutbun durumunu sunar. Zıt kutupların, muhtelif sebeplerden ötürü yolları kesişir ve birbirlerine yabancı olduklarını fark ederler. Filmde özellikle seküler kesimin muhafazakâr/mütedeyyin kişilere karşı olumsuz bir tutum takındığı gözler önüne serilir. Bilhassa muhafazakâr/mütedeyyin kişilerin dini değerler ve sembollere önem vermeleri, geleneksel yaşam biçimlerinden vazgeçmemeleri seküler kesimler tarafından yargılanır. İşte tam da bu noktada “biz” ve “onlar” ayırımının öne çıktığı görülür.

Bir Başkadır filminde gözler önüne serilen seküler/laik ile muhafazakâr/mütedeyyin ayrışmasının Türk toplumundaki kökenlerine inebilmek adına Tanzimat sonrasında oluşan atmosfere bakmak yararlı olacaktır. Tanzimat’tan sonra bilhassa Avrupa tarzı okullarda eğitim gören ve önemli bürokratik görevlere gelen kişiler, laik ve seküler bir yapının taraftarlığını yapar. Bu elit kişiler ile geniş halk kesimleri arasındaki ayrışma zaman içinde oldukça belirginleşir. Şerif Mardin’in dediği üzere Tanzimat bürokratları laik reformlarıyla İslam hukuku ve bilginlerine (ulemaya) hem de halka yabancılaşırlar. Oysa geçmişte halk ile ulema arasında ortak bir dil vardır. (1992: 22) Cumhuriyet Dönemi’nde laikliğin anayasaya girmesi ile birlikte daha önce elit bir zümre olarak karşımıza çıkan laik/seküler kişiler, gerek eğitimin laikleştirilmesi gerek yapılan devrimlerin günlük hayata olan tesirleri neticesinde İslamî değerlerden giderek uzaklaşır. Kemalist modernleşme projesinin, dini kamusal alanın dışına taşıma gayretinin başarıya ulaşmasına karşın Türk toplumunun büyük bir bölümü aile içinde İslamî değerlere uymayı sürdürür. *Bir Başkadır* filminde karşı karşıya getirilen Dr. Peri ile Meryem karakterleri üzerinden tam da sözünü ettiğimiz durum ortaya konulur. Dr. Peri, Boğaziçi’nde bir

yalıda büyümüş, Robert Koleji’nden mezun olan ve mütedeyyin insanların yaşamlarına oldukça uzak birisidir. Hatta zaman zaman seyahat ettiği Peru’nun yerel insanlarını kendine, Türkiye’deki mütedeyyin insanlardan daha yakın hisseder. Meryem ise sebepsiz yere baygınlık geçirmesinden dolayı Dr. Peri’ye tedavi için başvuran başörtülü bir kadındır. Zamanında Erzurum’dan İstanbul’a göç eden bir ailenin çocuğu olan Meryem, ağabeyi Yasin ile dededen kalma evde birlikte yaşamaktadır. Rezidanslarda temizliğe giden genç kız da seküler yaşama oldukça yabancıdır. Temizliğine gittiği Sinan Bey’e duygusal bir yakınlık beslese de Sinan onun yaşam anlayışına oldukça uzaktır. Meryem’in, Dr. Peri’ye başvurması ile birlikte iki kutup arasındaki farklılıklara vurgu yapılmaya başlanır. Şerif Mardin’in sözleriyle anlatırsak aynı dili konuşmayan Peri ve Meryem, birbirine yabancı gözle bakarlar fakat filmde daha çok seküler bireyi temsil eden Peri’nin penceresinden dindarların yaşamlarının eleştirisi yapılır. Oysa filmde dindarların sekülerleri ne şekilde yorumladıklarıyla ilgili (imamın bir iki sözü dışında) çok fazla bir ayrıntıya yer verilmez.

“Biz” ve “onlar” ayrımında kişilerin birbiri hakkındaki düşünceleri ve zihinlerinde birbirlerine karşı oluşturdukları imgeler önemlidir. “Biz”den olmayan genellikle zihinde kötü bir imaj şeklinde yer edinir. Dr. Peri’nin zihninde de mütedeyyinlerin belli başlı kalıplara göre yer edindiğini altıncı bölümde Meryem’e yanlışlıkla Hazal diye seslenmesinden anlıyoruz. Basit bir dil sürçmesi olarak değerlendirilebilen bu hata aslında Dr. Peri’nin başörtülü kişileri hep bir hizmetçi olarak tahayyül ettiğini gösterir. Hazal, ailesinin yalısına temizliğe gelen başörtülü bir hizmetçinin ismidir. Meryem’e niçin Hazal diye seslendiğine anlam veremeyen Dr. Peri, yedinci bölümde annesiyle konuşurken yalıya daha önce hizmetçi olarak gelen kadının isminin Hazal olduğunu hatırlar. Bu esnada tam da hastaların terapi sırasında oturduğu sandalyededir ve oradan kendi koltuğunu seyrederek. Bu sahne, Dr. Peri’nin, kendi “ben”inin karanlık tarafını anlaması açısından dikkat çekicidir.

Filmde günümüzde gerçekleşen olaylar merkeze alınmasına karşın sık sık 1980’leri ve 1990’ları hatırlatan görüntüler, simgeler ve imgeler kadraja girer. Bu şekilde bilhassa 1980’lerde ve 1990’larda kente göçün artması ile birlikte muhafazakârlığın kentin kenarına kümelenmesine değinilir. Meryem’in mensubu olduğu sisler arasındaki kenar mahalleden çıkıp rezidansların merkezinde çalışmak zorunda kalması seküler ile dindar arasındaki teması sağlar. Filmin, bu örgüsü muhafazakâr/mütedeyyinin geçmişe olan bağlılığını geçmişini hatırlatan simgeler ve mekânlar yoluyla gösterir. Buna mukabil sekülerlerin mekânı gibi yaşam pratikleri de oldukça farklıdır. Dr. Peri yoga yapar, kahvesini bir kafede içer, barlara takılır. Filmin olay akışı içinde zaman zaman İstanbul’un simgesi haline gelen Ayasofya ve Sultan Ahmet camilerinin manzaraları verilir. Daha sonra bu camilerin manzarası giderek küçülür ve yüksek katlı rezidansların mekânı kadraja girer. Böylece seküler yaşamın dinden giderek uzaklaştığı simgesel bir biçimde anlatılır. Bu ve benzeri durumlar, filmde sık sık gözler önüne serilerek izleyicinin iki farklı karakteri daha

iyi kavraması sağlanır. Nitekim “biz” ve “onlar” ayırımı da bu durumlar üzerinde somutlaşır.

Günlük hayattaki birçok nesnenin ve davranışın kültürel yan anlamlarının olduğu unutulmamalıdır. *Bir Başkadır* filminde özellikle ideolojik anlamları haiz birtakım nesne ve davranışlar vurgulanarak seküler/laik kesim ile muhafazakâr/mütedeyyin kesim arasındaki ayrılık keskin bir şekilde gözler önüne serilir. Dr. Peri, Meryem’in başına gelenleri kadere yorması ve sürekli başkalarına danışarak hareket etmesine anlam veremez. Dr. Peri’nin anlayışına göre yetişkin birisi kendi kararlarını özgürce alabilmelidir. Meryem gibi birisini sanki hayatında ilk defa görüyormuş gibi bir tavır takınan doktor, Meryem ve onun gibilerinin toplumun büyük bir bölümünü oluşturduğunu hayretle anlatır. “Onlar” dediği muhafazakâr/mütedeyyin insanların; hayatı yorumlamaları, giyinişleri veya beklentileri doktor nezdinde oldukça yabancı şeylerdir.

Muhafazakâr/mütedeyyin kesimlerin sekülerleşmesinin adeta devlet politikasına dönüştüğü bir ortamda bu kesimin nasıl ayakta kaldığı üzerinde durmakta fayda vardır. Katı laikliğin uygulandığı ve dinin kamusal alanın dışına itildiği dönemlerde bile dini çevreler yüzyıllardan beri süregelen davranış biçimlerini bir şekilde sürdürmeye devam etmişlerdir. Bilakis Cumhuriyet’in getirdiği yenilikler ve ülkedeki modernleşme çabaları dini çevrelerin kendilerini yeniden ortaya koymalarına olanak tanıdığı gibi geleneksel söylemler yerine daha efektif söylemler geliştirmelerini sağlar. *Bir Başkadır*’da profili çizilen mütedeyyin insanların geleneksel değerlere bağlı kalmalarına rağmen kendilerini ortaya koyma biçimlerinin oldukça değiştiği gözlemlenir. Özellikle imam ve imamın çevresindeki kişilerde bu durum daha çok vurgulanır. İmam, her türlü modern yaşam pratiğine karşı çıkan imamlardan ziyade daha ılımlı ve yapıcı bir kişiliktir. Meryem’in doktora gitmesinde fayda görmekte, televizyonda belgesel izlemekte ve rahat bir şekilde derdi olanları dinlemektedir. İmamın çevresindeki cemaat ise Jung psikolojisini okuyacak kadar açık fikirlidir. Mütedeyyin kesimin seküler kişilere karşı duruşu da imamın şahsiyetinde somutlaşır. İmam, Meryem’e seküler toplumun sonunun kötü olacağını söyleyerek kendi çevresinin yaşama biçiminin daha iyi olduğunu vurgular.

Modern ulus devletin temel niteliklerinden biri cemaatin yerini topluma bırakması ve bireyin giderek önem kazanmasıdır. Cumhuriyet’in kurulması ile birlikte imparatorluktan ulus devlete geçiş yapan Türk toplumunda, din ve dine bağlı olarak cemaat olgusu varlığını sürdürür. Bir yandan laiklik ve seküler bir anlayışı benimseyen elit kesimler, öbür yandan cemaat anlayışını sürdürenler arasındaki farklılık birçok noktadan çatışmaları tetikler. Cumhuriyet Dönemi siyaseti birçok noktadan söz konusu çatışmaya göre biçimlenmiştir, denilirse abartılı bir yorum sayılmaz. *Bir Başkadır* filminde “biz” ve “onlar” ayrımının bazen bahsedilen durum ile ilişkili işlendiği görülür. Filmdeki karakterlerin davranışları, olayları yorumlamaları veya yaşama pratikleri izleyicide iki farklı kutbun karşı karşıya getirildiği hissini uyandırır. İzleyicinin iki kutup arasındaki ayrımı daha iyi

kavrayabilmesi için film sahneleri arasında keskin geçişlere yer verilir. Söz gelimi Meryem, Dr. Peri'nin yanından ayrıldıktan sonra telaşla otobüse yetişmeye çalışırken Dr. Peri taksiye binip kahvesini içmek için lüks bir kafeye gider. Böylece Türkiye'deki milyonlarca insan gibi geçimini sağlamak için koşuştururken tevekkülü de elden bırakmayan Meryem ile maddi endişeleri olmamasına rağmen huzuru bulmaya çalışan Dr. Peri gibi elit kişiler filmin bu sahnelerinde kıyaslanmış olur.

Bir Başkadır'da kahramanların “biz” ve “onlar” olarak ayrışmasında benimsenen değerlerin ve yaşam pratiklerinin oldukça etkili olduğu görülür. Kahramanların bir konu hakkında yorum yaparken başvurdukları referanslar ve geliştirdiği retorik birbirinden oldukça farklıdır. Seküler birey rolündeki Peri'nin, Meryem'in imama danışarak hareket etmesini, başına gelenleri kadere bağlayarak yorumlamasını oldukça garipsemesini anlamak mümkündür. Çünkü seküler düşünce, dinî değerlerin hayat üzerinde kurduğu otoriteyi reddettiği gibi metafiziksel bir gücün insan yaşamında düzenleyici olabileceğini de kabul etmez. Volkan Ertit'in de ifade ettiği üzere seküler yaşamın baskın olduğu çağımızda din adamlarının; doğum kontrolü, eğitim, sağlık, boşanma, kürtaj, ötenazi, cinsel yönelim, evlilik dışı çocuk gibi sosyal ve etik konularda topluma yön verecek güçleri kalmadığı gibi, dinî semboller ve ritüeller konusunda da eski popülerliklerinden oldukça uzaklaşmışlardır. (2015: 195-196) Dr. Peri, imamla karşı karşıya gelmez fakat ön yargılı davranarak onu ve onun gibilerini belli kalıplar içerisinde değerlendirir. İmanın, Meryem'in yengesinin psikolojik rahatsızlığının doktorluk bir şey olmadığını söylemesi, Peri'nin asla kabul etmeyeceği bir düşüncedir. Nitekim kendi rahatsızlığının üstesinden gelmek için danıştığı Gülbin'e bu durumu anlatırken Meryem gibilerinin imama danıştıklarına inanmadığından bahseder. *Bu insanlar* dediği başörtülülerin hacılara, hocalara itimat etmelerine bir türlü anlam veremeyen doktor, kendini ve çevresini olumlarken öteki görülenleri olumsuzlar. “Biz” ve “onlar” ayrımında bireylerin sık sık başvurdukları yöntemlerden biri de “biz”e ait olanı iyi, “onlar”a ait olanı ise kötü şeklinde tanımlamaktır. Bu yolla “onlar”dan uzak durmayı ve “biz”e daha fazla bağlanmayı temellendiren birey bir tür rahatlama yaşar. Fakat birey, “onlar”ı tanıdıkça ve “onlar”a yaklaştıkça anlamsal bir karmaşaya sürüklenebilir. Zihninde tasarladığı “onlar” imajının sarsılması ile bir şok geçirebilir. Nitekim Dr. Peri de aşağıda ayrıntılı bir biçimde ele alacağımız üzere Meryem'i tanıdıkça huzursuzlaşır ve zihninde biçimlenmiş “onlar”la ilgili tasarımlarında birtakım sarsıntılar yaşar.

Yapılan birçok reforma ve çıkarılan kanunlara rağmen Türk toplumunun büyük bir bölümünün günlük hayatta dinî değerlere olan bağlılığı tartışma konusu olmuştur. Dizinin karakterlerinden Peri'nin dindarların hala nasıl var olduğunu anlayamaması hususu da bu konuyla ilgili olarak ele alınabilir. Esasında Şerif Mardin, özellikle Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan reformların halkın yaşam biçiminden uzak olduğunu, reformların halk ile aynı dili paylaşmadığını dinin ise

aile kurumu içinde varlığını sürdürmeye devam ettiğini belirtir. (1992: 10) Meryem'in mensup olduğu ailede dinî değerler ve semboller yaşam üzerinde temel belirleyiciler olarak karşımıza çıkar. Bu, seküler birisinin asla kabul edemeyeceği bir durum olmakla birlikte seküler bireyler din ve dinî sembolleri bir tehdit olarak da değerlendirebilir. Hatta seküler bireylerde dinî sembellere karşı bir tür nefretin geliştiğini bile gözlemlemek mümkündür. Mesela Peri'nin annesinin televizyonda izlediği bir dizide gördüğü başörtülü bir kadın hakkında ifade ettiği, “Ay! Şimdi de moda bu, illa birisi kafasını kapatacak dizide...” cümlesi bütün seküler kişilerin olmasa da bir kısmının dindar kişiler hakkındaki düşüncelerini yansıtır. Halk TV’de Yılmaz Özdil’i izleyen Peri'nin ailesinin din ve dindar kesimlere olan mesafesi filmde vurgulanarak bu ailenin başörtülü birisine yönelik tepkisinin nasıl olduğu ortaya serilir. Peri'nin, dindarları kendisine uzak hissetmesinde ailesinin ve yaşadığı çevrenin etkisi olduğunu düşünmek zor değildir. Aldığı eğitim, mesleği kendisinden farklı olana saygı duymasını gerektirir fakat ailesinin yaşam biçimi zamanla onun “biz”den olmayana mesafeli durmasına yol açar. Danıştığı meslektaşısı Gülbin’e empati kuramamaktan korktuğunu, toplumda öteki görülenleri yadırgamasının hoş olmadığını söyler ve bu sorunlu durumu aşmak adına önemli bir mücadele içine girer.

“Biz” ve “onlar” ayrımında kişi mensup olduğu grubun davranışlarını, değerlerini, yaşama pratiklerini olağan görürken karşıdakilerin davranışlarını, inançlarını oldukça garipser. İncelediğimiz filmde Dr. Peri, ailesinin yaşamı hakkında hiçbir şüphe duymazken Meryem'in bulunduğu çevreyi olağan dışı görür. Bu gibi durumlar ötekileştirme olgusunun temel nedenleri arasında bulunur. Kişi farklılıkları anlamaya çalışmadığı müddetçe kendi değerlerine aykırı olan herkese içten içe bir öfke duyabilir. Bu öfkenin temelinde de genellikle öteki olarak görülenden geleceği düşünülen zarar korkusu vardır.

Meryem ile Peri arasındaki yaşam farklılığı filmin her bölümünde vurgulanır. Örneğin Meryem huzur bulmak için imama danışırken veya namaz kılarken Dr. Peri yoga yapar. Meryem, bazı kadın programlarını ve genel izleyiciye hitap eden dizi filmleri izlerken Dr. Peri, bu türden programları ve dizileri izlemez. Meryem'in asıl derdi otobüse yetişmek, yeğenini okuldan almak ve işe gitmek iken Dr. Peri, anlam veremediği huzursuzluğu aşma peşindedir. Bu gibi farklılıklar özellikle Dr. Peri'nin Meryem'i anlamada güçlük çekmesine neden olur. Dindar kesimler de çoğu zaman seküler kişilerin yaşama biçimlerine yabancıdırlar. Mesela Meryem, Sinan Bey'in sürekli farklı kadınlarla birliktelikler yaşamasına ve kadınların onun evinde yatmasına bir türlü anlam veremez.

Bir Başkadır filminde seküler ve mütedeyyin kişiler arasındaki ayrımlar bazen yaşam karşısındaki beklentiler üzerinden gözler önüne serilir. Mesela Meryem, Dr. Peri'ye “ekmek aslanın ağzında” diyerek genel kaygısının geçim olduğundan bahseder. Günümüzde oldukça zenginleşen dindarların varlığına rağmen filmde dindarlar fakir ve geçim derdinde olan kişiler olarak tasvir edilir. Ayrıca seküler

kişilerin evlerine temizliğe gidenlerin hep başörtülü kişilerden seçilmiş olması dizinin vermek istediği mesajla uyumludur. Seküler karakterler ile dindar karakterin aile içi davranışları arasındaki farklılıklar da anlatılır. Dindar bir ailede bireyler genel anlamda evin büyüğü rolündeki kişiye danışarak hareket ederler. Filmde ise Meryem, ağabeyi Yasin’in tahakkümü altındadır. Genç kızın tek başına karar alma yetkisi olmadığı gibi her adımında ağabeyine danışır. Bu duruma mukabil seküler karakterler, bireysel hayatlarında özgürce davranırlar. Dr. Peri ve Sinan yalnız yaşadıkları gibi ailelerinin yönlendirmelerinden de oldukça uzaktır. Bu durumu, sekülerleşmenin doğal bir sonucu olarak yorumlamak mümkündür.

“Biz” ve “onlar” ayrımı Gülbin ve ablası Gülan arasında farklı bir biçimde tezahür eder. Gülbin, Türkiye’nin doğusundan gelip İstanbul’a yerleşmiş bir Kürt aileye mensuptur. Bu aile uzun zamandır İstanbul’da yaşamasına rağmen geleneksel yaşam biçimlerini devam ettirir. Tıp eğitimi gören Gülbin ise ailesinden çok farklı bir şekilde seküler bir yaşamı benimser. Bu durum mütedeyyin bir karakter olarak öne çıkan ablası Gülan’la arasında çatışmaya neden olur. Gülan, kardeşinin barlarda, spor salonlarında zaman geçirmesini, erkek arkadaşlarıyla düzgün bir ilişki kuramamasını eleştirirken Gülbin ablasının hacı, hocaya para saçmasını anlamsız bulur. Hatta Gülan’ın dua etmesiyle de dalga geçer. Gülbin, özürlü kardeşini tedavi etmek ister fakat Gülan buna karşı çıkarak onunla kavgaya tutuşur. Gülbin, “biz”den kaçarak “onlar”a dâhil olmak ister. Cazip seküler yaşam onun arzularını daha çok tatmin eder ama onun da huzuru bulduğu söylenemez.

Huzursuz Bireyler/Kendisi Olamayan Kişiler

İnsandaki huzursuzluğun birçok nedeni olmakla birlikte çağımızda genel anlamda toplumsal bir huzursuzluktan söz edilir. Modern yaşamın koşturmacası, hayattan beklentiler veya aile baskısı insandaki huzursuzluğu tetikleyen başlıca unsurlardan sayılabilir. Huzursuzluğun neden olduğu psikolojik rahatsızlıklar ise günümüzde büyük bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. *Bir Başkadır* filmi söz konusu sorunsalın bireylerin yaşamı üzerindeki etkisine odaklanarak huzursuzluğun etkilerini anlatmaya çalışır. Hatta filmin temel tezlerinden birinin insanların yaşadığı mutsuzluk ve huzursuzluk olduğunu söylemek yanlış olmaz. Dizinin dördüncü bölümünde, toplumun mutsuz ve huzursuz olduğu, Peri’nin ailesinin izlediği bir televizyon programı konuşmacısı tarafından da dile getirilir. Filmde hem seküler hem mütedeyyin kesimler farklı nedenlerden ötürü huzursuzdurlar fakat Sinan, Gülbin, Peri gibi seküler yaşamı temsil eden karakterlerin farklı şekillerde yaşadıkları yalnızlık ve huzursuzluğa bakıldığında, muhafazakârlardan ziyade seküler yaşamı benimseyenlerin daha çok huzursuz olduğu söylenebilir.

Dr. Peri yaşı ilerlemesine rağmen evlenmemiştir ve yaşadığı yalnızlıktan ötürü rahatsızdır. Öte yandan başörtülülere karşı ön yargılı olmasından dolayı huzursuzdur. Arkadaşı Gülbin’e, başörtülülere ötekileştirmekten korktuğundan

bahsetmesine karşın onları bir türlü anlayamadığından söz eder. Dizinin altıncı bölümünde ise Dr. Peri'nin huzursuzluğunun nedeni tam olarak anlaşılır. Gülbin'e sıkıntılarından söz ederken yaşlanmaktan ve bazı duyguları yaşayamamaktan korktuğunu söyler. Yogaya gitmesinin, barlarda dolaşmasının asıl nedeninin doğru düzgün bir erkekle karşılaşmak olduğunu ancak artık her şeyden bıktığını anlatır. Diğer taraftan Meryem'i küçük görmesi ve sadece bir temizlikçi olarak algılaması da Dr. Peri'nin canını sıkar.

Filmdeki huzursuz bireylerden birisi de Gülbin'dir. Türkiye'nin doğusundan İstanbul'a göç eden bir Kürt aileye mensup olan Gülbin, bir psikiyatri doktorudur. Aile yapısının aksine geleneksel yaşam koşullarından kurtulmaya çalışarak spor salonlarına gider, içki içer, erkek arkadaşıyla cinsel ilişkiye girmede herhangi bir beis görmez. Aile içinde ise annesi, babası ve ablası geleneksel yaşam biçimlerini sürdürmeye ve dinî değerlere bağlıdırlar. Hatta benimsedikleri inançlar ailenin hasta olan diğer üyesini doktora götürmelerine bile engel olur. Gülbin'in aldığı eğitim ve benimsediği seküler yaşam, ailesi ile çatışma yaşamasına yol açar. Öte yandan ailesinin benimsediği değerler ve yaşam biçimi onu huzursuz eder. Aileden uzaklaşma arzusunda olduğu gibi yakın dostlarına ailesinin yaşamı ile ilgili hiçbir şey söylemez. Hatta ablası Gülan'ın, başını örttüğünü bile arkadaşlarından gizler. Ablası onun, ailelerinin geleneksel yaşam biçimine muhalefet ederek kendilerine ihanet ettiğini düşünür. Abla ile kız kardeş arasındaki gerilim, esasında mensubu olduğu ailenin kimliğinden sıyrılmak isteyen ile bu kimliği muhafaza etmek isteyen kişi arasındaki çatışma olarak tezahür eder.

Meryem'in huzursuzluğunun kaynaklarından biri genç yaşta tecavüze uğrayan yengesi Ruhiye'nin psikolojik rahatsızlığıdır. Nitekim yengesinin davranışlarının ailedeki bütün huzuru kaçırdığını Dr. Peri'ye anlatır. Ayrıca genç kız parmağına yüzük takıp evlenmek arzusundadır. İçten içe evini temizlemeye gittiği Sinan Bey'e ilgi duymasına karşın bunu bir türlü açıkça ifade edemez. Sinan Bey'in yaşamı ile kendi yaşamı arasında dağlar kadar fark vardır ve bir araya gelmeleri çok zor gözükmektedir. Bu durumu açıkça dile getirmese de Dr. Peri olup biteni hemen kavrar. Öte yandan Meryem, arzuladığı yaşama ulaşabilme hayali kurarken dizilere dalar. Bunun ona rahatsızlık verdiğinin farkına varan imam, dizilerin sahte dünyasına dalmasının zararlı olduğunu ve seküler yaşamın sonunun kötü olduğunu anlatır. Melankolik bir yapıya sahip olan Meryem'in dizilerde gördüğü fakat gerçekte yaşayamadığı hayat ona ıstırap verir. Bu noktada insanın huzursuzluğunun ve ıstırabının temel nedeninin yaşama istenci olduğunu söyleyen Schopenhauer'un düşüncelerine başvurmak faydalı olabilir. Alman düşünürüne göre "İstırap doyurulmamış ve engellenmiş istemekten başka bir şey değildir." (2020: 518) Esasında sadece Meryem'in değil filmdeki birçok karakterin huzursuzluğu ve ıstırapı doyurulmamış isteklerden kaynaklanır. Söz gelimi Meryem'in ağabeyi Yasin'in huzursuzluğu işlerini düzeltmemesi ve kendi işinin dışında başka bir yerde

çalışmasından kaynaklanır. Sinan’ın huzursuzluğu ise sevgililerinin onu terk etmesi ve cinsel arzularını doyuramamasından kaynaklanır.

Meryem’in yaşadığı huzursuzluk ve eksilik duygusu, onu Sinan Bey’e yaklaştırır. Genç kızın durumu ile ilgili bir çıkarımda bulunan Gülbin, Jung’un fikirlerine başvurarak onun Sinan’ı kendine *animus* olarak seçtiğini ifade eder.² Jung psikolojisinde önemli bir yer tutan *anima* ve *animus* imgeleri üzerinde durmakta fayda var. Jung’a göre ruh bütünlük sağlayabilme adına tamamlayıcı bir imge edinir. Erkekteki bu ruh imgesine *anima*, kadındaki ise *animus* denir. Jung, *animus*un bilinçdışı karanlık, anlamı belirsiz şeyleri sevdiği ve kadında kendini beğenmişlik, soğukluk, çaresizlik olarak belirlediğini ifade eder. (2015: 320) “Ruh imgesinin arketip figürü [anima/animus], ruhun tamamlayıcısı karşı cinsiyetin bireydeki yaşantısını yansıtır. İçimizdeki bireyler olarak taşıdığımız karşı cinsiyetin imgesini canlandırır. Gölgemizi nasıl başka birine yansıtarak yaşıyorsak, içimizdeki temel karşı cinsiyet öğelerini de başkası aracılığıyla yaşamaktayız.” (Görol, 2006: 72) *Animus* geliştiren kişinin gerçeği görme kabiliyetinde birtakım aşınmalar yaşanabilir. Nitekim Meryem’in de Sinan’a karşı duyduğu yakınlık, dizilerin hayal dünyasına dalmasına neden olmuştur. Sinan’a pasta ve kekler yaparak ilgisini göstermesine rağmen aralarındaki mesafe Meryem’in ona yakınlaşmasını engellemektedir. Dr. Peri, kızın Sinan’a olan duygusal ilgisini fark ettiği için onu bu konu hakkında konuşturmaya çalışır fakat Meryem kaçamak cevaplar vererek konudan uzaklaşır. Sinan ile arasındaki mesafe, böyle bir ilgisinin olduğunun açığa çıkmasına dahi müsaade etmez.

Filmde huzursuz diğer bir kişi de imamın evlathlık edindiği kızı Hayrünnisa’dır. Eşcinsel eğilimleri olan bu kız, arkadaşıyla birlikte diskoya gider ve ailesinden gizli başını açar, yabancı müzik dinler, dudaklarına ruj sürer, İsmail Cem’in *Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi*³ adlı kitabını okur. Nesiller arasında her dönemde değerler çatışması yaşanmıştır. Fakat Hayrünnisa’nın hem babasını kırmak istememesi hem de yetiştiği muhitin kalıplarından kurtulmaya çalışması onda derin bir huzursuzluk meydana getirir. Filmin sonunda Konya’ya gitmek için evden çıkarken başını açar. Bu duruma şaşıran imam babası bir şey söylemediği gibi onu yolcularken arkasından dua da eder. Otobüse binen Hayrünnisa’nın yan koltuğunda ise en yakın kız arkadaşının oturduğu kadraja yansır.

Filmin huzursuz karakterlerinden bir diğeri de geçmişinden bir türlü kurtulamayan Yasin’in eşi Ruhiye’dir. Genç yaşta köyde tecavüze uğrayan

² Filmin farklı sahnelerinde kahramanlar Jung Psikolojisine göndermelerde bulunur. Hilmi, kahvede arkadaşlarıyla sohbet ederken Jung’un kolektif bilinçaltı kavramından söz eder, Meryem bir görüşme esnasında Dr. Peri’ye Jung diye birisinin olup olmadığını sorar. Gülbin’in de Meryem’in rahatsızlığını Jung’un kavramlarına başvurarak anlatması filmin yapımcıların Jung psikolojinin etkisinde olduğunu gösterir.

³ bk. İsmail Cem (2007). *Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Ruhiye, Yasin'le evlenmesine rağmen bir türlü başından geçen bu trajik olayın etkisinden kurtulamaz. Nitekim tecavüzünü hatırlatan her şey onda derin bir yara açar. Ona tecavüz eden kişinin arabasında gördüğü cennet hurmalarını yıllar sonra tekrar gördüğünde sinir krizi geçirir. Yaşadığı travmanın baskısından ötürü intihara yeltenir. Ruhiye, geçmişinin baskısından kurtulabilme adına köyüne geri döner ve tecavüze uğradığı taş ocağına gider. Burada kendisine tecavüz eden kişiyle (Ramazan) karşı karşıya gelir. Ramazan ona tecavüz ettiğinden dolayı pişman olduğunu ve yanında getirdiği silahla kendisini vurmasını söyler. Ruhiye, tecavüze uğradığı yeri ve Ramazan'ı gördükten sonra ciddi anlamda rahatlar ve Yasin'in yanına geri döner.

Filmde yapıcı ve uzlaşmacı bir karakter olarak öne çıkan imamın da bazı huzursuzlukları vardır. Akşam doğa belgeselleri izleyen imamın içten içe doğaya dönme arzusu taşıdığını görmek mümkündür. Köye seyahate çıkarken eşini yolda kaybetmesinden sonra bu arzusu daha da belirginleşir. Eşinin ölümünden sonra Almanya'dayken aldığı karavanında uyuyarak huzur bulmaya çalışır. Filmin sonunda kızının da tavsiyesiyle karavanına binerek doğaya kavuştuğu görülür.

“Öteki”deki “Ben”/ “Ben”deki “Öteki”

Bir Başkadır filminin hemen ilk sahnesi, muhafazakârların yaşam mekânı olan ve İstanbul'dan ziyade bir Anadolu köyünü hatırlatan kenar mahalle görüntüleri ile başlar. Daha sonra görüntü bulanıklaşarak koca gökdelenler ve rezidansların bulunduğu İstanbul manzarası kadraya girer. Bu iki ayrı dünya arasındaki zıtlığı görebilmesi adına film, izleyiciye bir fırsat sunar. Aynı zamanda birbirinin ötekisi olan kişilerin karakter özellikleri ile mekân arasında bir tür bağlantı kurulur. Birbirinin ötekisi olan kişiler, zaman içerisinde birbirlerinde kendilerine ait birtakım yönler keşfederek yakınlaşırlar.

Dini günlük hayattan kovarak dünyevileşmeyi hedefleyen modernizm, bu konuda görünüşte başarılıymış gibi gözükse de birçok noktadan dini pratikleri kendi içerisinde muhafaza etmeye çalışmıştır. Bilakis laikliğin en katı şekilde uygulanması taraftarı olan kesimlerin yaşama biçimlerine bakıldığında dinden gelen kutsallaştırma edimlerinin belirleyiciliği gözden kaçmaz. Peygamberlerin yerini alan siyasi figürler, kutsal kitaplara alternatif olarak okutulan kitaplar, birtakım bayramlar ve kutlamalar; dinden kaçan bireyin yeni kutsal alanların kısılcasına sürüklendiğini gösterir. Doğal olarak laik ve seküler bir yaşam süren bir insanın karanlık tarafında dinin tesirini sezmek pekâlâ mümkündür. *Bir Başkadır*'da Dr. Peri, huzur bulabilmek adına yoga yaparken bazen de odasında tütsü yakıp bir takım egzersizler yapmak gibi ritüellere başvurarak rahatlamaya çalışır.

Bir Başkadır dizisinde zıt karakterleri birbirine yaklaştıran bir unsur da huzur arayışıdır. Mütedeyyin karakterler şükür ederek, namaz kılarak huzura kavuşurken seküler karakterler yoga ve spor yaparak huzuru ararlar. Dizideki seküler karakterlerden biri olan Dr. Peri, din ve dinî değerlere yabancı olmasına karşın

sürüklendiği huzursuzluktan yoga yaparak sıyrılır. Nitekim odasında hastalarını beklerken bunaldığı anlarda birtakım yoga ritüellerine başvurarak sıkıntıdan kurtulmaya çalışır. Dine uzak ve hatta dini reddeden kişi bile zaman zaman dini ritüelleri hatırlatan eylemlere iştirak edebilir. Dr. Peri, Meryem’in yaşadıklarına rağmen huzurlu olduğunu ve şükrettiğini fark ederek bir noktada kendisinin arzuladığı huzuru onda görür. Ayrıca Meryem’in yaşadığı sorunların etkisinde kalarak psikoterapide *karşı aktarım* denilen duruma sürüklenir. “Hastanın aktarımına karşı terapistin geliştirdiği bilinçdışı duygusal tepki kısaca karşı aktarım olarak tanımlanır.” (Odağ, 1999: 49) Karşı aktarım terapistin, tedavi sürecinde hastaya yönelik birtakım duygular geliştirmesidir. Terapist bazen kendi geçmişinden dolayı hastayı yanlış bir biçimde algılar ve kendi sorunlarını, beklentilerini hastaya yansıtabilir. Freud, karşı aktarımı “analistin hasta karşısındaki bilinçdışından kaynaklanan tepkileri”yle sınırlamıştır. Freud analistin karşı aktarım tepkilerini analiz ederek ortadan kaldırması gerektiğinden söz ettiği gibi, tam tersine bu tepkilerini kontrollü bir şekilde kullanması gerektiğinden de söz etmiştir. (Tura, 2005: 32) Karşı aktarımın hastanın davranışlarına yönelik bilinçli bir tepki olmadığına, hastayla ilişkisi doğrudan bulunmayan etkenlerden, yani terapistin kendi kişiliğinden, geçmişinden, bilinçdışından kaynaklandığına dikkat edilmelidir. (Budak, 2009: 411)

Dr. Peri, Meryem’in tedavisinde yanlış bir davranışta bulunmaktan çekinir ve karşı aktarımın olumsuz bir sonuç vermesinden korkar. Yaşı ilerlemesine rağmen evlenmeyen ve evlenmesi gerektiği noktasında ailesinin baskısına maruz kalan Peri, çocukluğunun mutlu yıllarının geçtiği yalın satılmasına karşı çıkararak ailesiyle ters düşer; ailesi ise onun yalnızlığına ve evlenmemesine üzülür. Genç, güzel ve oldukça akıllı olan Meryem’e bir tür hayranlık da besleyen Dr. Peri’nin daha çok yaşlanmaktan korktuğu için böyle bir duruma sürüklendiği söylenebilir. Elinden kayıp giden gençliğin yerini yaşlılığa ve yalnızlığa bırakması onda depresyonun gelişmesine yol açar.

Dr. Peri, Meryem’i tanıdıkça onda kendini bulur ve bir süre sonra kendisine oldukça uzak olduğunu hissettiği kişinin *başka biri* olmadığına kanaat getirir. Nitekim filmin bir sahnesinde hastaların sandalyesine oturarak kendi koltuğunu seyreder. Meryem’i beklerken birden kendini Meryem’in konumunda bulur. Genç kız son anda randevuya yetişince Dr. Peri duygusal bir boşalma yaşayarak ağlamaya başlar. Burada “ben”in kendini tanımlarken öteki görülenin varlığına ihtiyaç duyduğunu belirtmekte fayda var. “Ben”in öteki addedilenle karşılaştığında onun nitelikleri hakkında doğrudan bilgi sahibi olamayacağını söyleyen Edmund Husserl’e göre “ben”, kendi davranışlarıyla öteki olarak adlandırdığının davranışları arasındaki benzerlikleri algılamaya çalışarak onun hakkında bir yoruma varır. (1953: 91) Sürekli Meryem’in davranışlarını gözlemleyen ve bunu Gülbin’e anlatan Peri, bu gözlemleri sonucunda genç kızla kendi arasında benzerlikler kurar. Nitekim keşfettiği bu benzerlik Meryem’i sık sık görmek istemesini tetikler. Böylece

derinlerde bir yerde ötekileştirdiği dindara karşı duyduğu nefret yerini bir tür sempatiye bırakır. Dr. Peri, yogada tanıştığı Melisa'nın etkisiyle dindarlara ve alt tabakadan insanlara karşı tutumunu değiştirir. Ünlü bir oyuncu olan Melisa, Peri'ye başörtülülere olduğu gibi kabul etmesini söyler. Dr. Peri, Melisa'nın rol aldığı ve genel kitleye hitap eden diziyi izlemeye başlayınca tutum ve davranışlarında değişim yaşar. Daha önce genel kitleye hitap eden Türk dizilerini hiç izlemediğini söyleyen Dr. Peri, öteki olarak gördüğü insanlarla empati kurmaya başlar.

Dizide bireyler arasındaki farklılıklara vurgu yapılmasına karşın bazı noktalarda bireylerin birbirine yakınlaşmasını sağlayan unsurlara da dikkat çekilmektedir. Seküler kesimi temsil eden Dr. Peri'yi genç kıza yakınlaştıran, Meryem'in veya Meryem'in temsil ettiği grubun geçmişte dinî değerlere bağlı olarak yaşayanlardan farklı olmalarıdır. Eskiden televizyonu şeytan icadı olarak gören veya doktora gitmeyi haram olarak belleyen tutucuların aksine Meryem televizyon seyrederek, doktora gider. Fakat doktora gitmek için bulunduğu çevrenin kanaat önderi rolünü üstlenen imama danışır ve imam, onun doktora gitmesinde bir beis görmez. Modernleşme süreci her ne kadar dindar bireyler üzerinde birtakım travmalara neden olsa da onların kendilerini yeniden tanımlamalarına da olanak sağlamıştır. Nilüfer Göle'nin dediği üzere modernleşme sonucunda eğitim başta olmak üzere modernliğin bazı kazanımlarını sahiplenen ve sembolik kültürel sermayenin üretimine katkıda bulunan İslamî elitler ortaya çıkar. (1994: 127) Dizide, Dr. Peri'nin öteki görülen dindarlara karşı düşüncelerinin tam olarak değiştiği vurgulanmasa da onları tanıdıkça içten içe ön yargılarından sıyrıldığı fark edilir.

Sonuç

Bir Başkadır filmi günümüz Türk toplumunda bireyin karşı karşıya kaldığı muhtelif problemlere odaklanırken izleyiciye birçok toplumsal manzarayı yansıtır. Bireyin öteki hakkındaki tutumu, kadının toplumdaki konumu, kişinin yaşadığı huzursuzluk ve insanların birbiriyle empati kurabilme kabiliyeti filmde dile getirilen konulardan bazılarıdır. Her bireyin farklı nedenlerle sürüklendiği huzursuzluğun kişiler arasında iletişimsizliğe yol açtığı ve iletişimsizliğin birbirine yakınlaşarak çözülebileceği yine filmin temel temaları arasındadır. Filmde, Hilmi tarafından sözü edilen Jung psikolojisinin etkilerini bireyler üzerinde görmek mümkündür. Herkes kendi "ben"i ile yüzleşerek benliğinin karanlık tarafını keşfeder. "Ben" in karanlık tarafının keşfi ile bireylerde bir tür rahatlama duygusu meydana gelir. Dr. Peri, mütedeyyinleri içten içe küçümsediğini, imam doğada huzur bulacağını anlayınca, Hayrünnisa başındaki örtüyü çıkarınca, Ruhiye kendine tecavüz eden kişiyle yüzleşince rahata kavuşur.

Toplumsal baskılar veya ailevi nedenlerden ötürü bireyin bastırıldığı duygularının ona zarar verdiği ve sağlıklı bir yaşam sürebilmesi için duygularını iyi yönetebilmesi gerektiği de dizide vurgulanır. Nitekim Dr. Peri, Meryem'in bayılma nedenini bastırıldığı duygularının bir semptomu olarak değerlendirerek genç kıza

benliğinin karanlık tarafını tanıması gerektiği telkininde bulunur. Dizide, Türkiye’de son yüzyılda gündemden düşmeyen temel problemlerden biri olan seküler/laik-muhafazakâr/mütedeyyin ayrımından hareketle günümüz insanın bireysel huzursuzluklarına işaret edilerek söz konusu ayrıma politik bir açıklama getirmek yerine, farklı bireylerin birbirlerini ve kendi benlerini tanımlarıyla birçok problemi aşabilecekleri mesajı verilir.

Kaynakça

- Bauman, Zygmunt (2010). *Sosyolojik Düşünmek*. (çev. Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Budak, Selçuk (2009). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Cem, İsmail (2007). *Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Erdoğan, Mustafa (1995). “Sekülerizm, Laiklik ve Din”. *Journal Of Islamic Research* Vol: 8, No: 3-4, Summary-Autumn 1995, 179-194.
- Ertit, Volkan (2015). *Endişeli Muhafazakârlar Çağı*. Ankara: Orient Yayınları.
- Husserl, Edmund (1953). *Méditations cartésiennes. Introduction à la phénoménologie*. Traduit de l’allemand par Gabrielle Peiffer et Emmanuel Levinas. Paris: Librairie Philosophique J. Vrin.
- Göle, Nilüfer (1994). “Otoriter Laiklik ve İslami Katılım”. *İslam ve Demokrasi*. s. 121-134.
- Göle, Nilüfer (2011). *Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gürol, Ender (2006). *Analitik Psikolojiye Giriş* kitabı Giriş Yazısı. İstanbul: Payel Yayınları, s. 9-92.
- Jung, Carl Gustav (2015). *Psikoterapi Pratiği*. (çev. Sami Türk). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Mardin, Şerif (1992). *Bediüzzaman Said Nursi Olayı Modern Türkiye’de Din ve Toplumsal Değişim*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Odağ, Celal (1999). *Nevrozlar-1*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Sezik, Murat (2013). “Muhafazakâr Siyaset İdeolojisi ve Türkiye’de Muhafazakârlık”. *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı-II*. s. 311-323.
- Schmitt, Carl (2006). *Siyasal Kavramı*. (çev. Ece Göztepe). İstanbul: Metis Yayınları.

Schopenhauer, Arthur (2020). *İsteme ve Tasavvur Olarak Dünya*. (çev. A. Onur Aktař). İstanbul: Doęu-Batı Yayınları.

Tura, Saffet Murat (2005). *Günümüzde Psikoterapi*. İstanbul: Metis Yayınları.

Çatışma Beyanı

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisi bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve teřekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.